14ph_COLOR_171010_@ 16-10-10 14:54 ™ÂÏ›‰·1

Με την Αντιγόνη Σολομωνίδου Δρουσιώτου
Email: antigoni.drousiotou@phileleftheros.com

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, 50χρονοι, όσο η Κυπριακή Δημοκρατία, καταθέτουν εικόνες μνήμης. Στιγμές χαράς. Συνύπαρξης. Ώρες φόβου. Πολέμου. Αιχμαλωσίας. Μυρωδιές από γιασεμί. Από τη χρωματιστή γη. Θάλασσες ανάλογα με το φως, το ίδιο το φως. Το Βουφαβέντο, τα χωριά της Πάφου. Ψηφίδες χρωματιστές. Το κουβάρι της μνήμης ξετυλίγουν ο Τ/κ πανεπιστημιακός Ζεκί Μπεσικτεπελί και η δημοσιογράφος Ελίτα Μιχαηλίδου.

ΖΕΚΙ ΜΠΕΣΙΚΤΕΠΕΛΙ

Όταν ιδρύεις κράτος, πρέπει να το προσέχεις όχι να το σκοτώνεις

>Η ΤΜΤ δεν μας επέτρεψε να βάλουμε ηλεκτρικό ρεύμα

Μιλά άπταιστα κυπριακά ο Τουρκοκύπριος οικονομολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίου, Ζεκί Μπεσικτεπελί. Μεγάλωσε ελεύθερος, όπως τα αγρινά. Στην εισβολή ήταν αιχμάλωτος για 100 ημέρες. Δηλώνει ότι νιώθει πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η πατρίδα του, αναφέρει, επεκτείνεται από την Καρπασία μέχρι την Πάφο, κι από τη Λεμεσό μέχρι την Κερύνεια.

«Γεννήθηκα 25 Ιουλίου 1960, στο τουρκοκυπριακό χωριό Μελάνδρα, της επαρχίας Πάφου. Η πρώτη μου μνήμη είναι από τα χωράφια μας στα βουνά. Από την Ελληνοκύπρια Ελενάρα, όπως τη λέγαμε, που όταν περνούσαμε από το σπίτι της, μας κερνούσε αναψυκτικά. Έζησα όπως τα ελεύθερα αγρινά στα βουνά. Είχαμε πολύ στενές σχέσεις με τους Ελληνοκύπριους.

Ηλεκτρισμό δεν είχαμε στο χωριό. Όταν θα ερχόταν, η ΤΜΤ δεν μας άφησε να βάλουμε, για να μην αποδεχτούμε το κυπριακό κράτος. Ήθελε να έχουμε άσχημη ζωή, για να μπορεί να μας χρησιμοποιεί. Το 1967 ο γιος του Ελληνοκύπριου φίλου του πατέρα μου κάπκε. Του έδωσα αίμα. Όταν μεγάλωσα τον ρώτησα αν είχε φοβηθεί. Μου απάντησε ότι ήταν όπως τα αδέλφια και δεν ήθελε να πεθάνει ο γιος του.

Πήγα δημοτικό στο τουρκοκυπριακό σχολείο στη Μελάνδρα. Ήμουν καλός μαθητής. Ήθελα να συνεχίσω το σχολείο, αλλά δεν είχαμε λεφτά. Δώδεκα χρονών ο πατέρας μου με έκανε κτίστη. Ήλθα για δουλειά στη Λευκωσία, έμενα στο θείο μου στο Καϊμακλί. Μετά βρήκα δουλειά σε έναν Ελληνοκύπριο στη Λεμεσό.

Στις 15 Ιουλίου '74 έκτιζα πάνω στις σκαλωσιές, απέναντι από τον κεντρικό Αστυνομικό Σταθμό. Άκουσα τους πυροβολισμούς. Φοβήθηκα και γύρισα σπίτι στην τουρκοκυπριακή συνοικία. Πολλοί Ελληνοκύπριοι περνούσαν για να πάνε στις Αγγλικές Βάσεις για να σωθούν. Ήταν Μακαριακοί και φώναζαν "θα μας σκοτώσουν".

Στις 20 Ιουλίου '74 μας σήκωσαν η ώρα δύο το πρωί και μας είπαν ότι έρχεται η Τουρκία στην Κύπρο. Μας έβαλαν στο ξύλινο γεφύρι απέναντι από το σπίτι του Νουρή με ένα όπλο. Κόψαμε τους δρόμους με δύο λεωφορεία. Έβαλαν πάνω μια τούρκικη σημαία. Μας έδωσαν βόμβες. Ένιωθα άσχημα. Ερχόταν μια γριά και μας έφερνε φαγητό. Στην περιοχή μας δεν έγιναν φασαρίες. Ήμαστε οκτώ άτομα, κάποια στιγμή έφυγαν οι άλλοι και έμεινα μόνος. Ο κόσμος μαζεύτηκε στο τούρκικο νοσοκομείο για να σωθεί. Πήγα κι εγώ. Μας είπαν να πάμε στην Αστυνομία, να δώσουμε κατάθεση. Ζήτησα να πάω, μου απάντησαν ότι ήμουν μικρός. Για να κρατώ όπλο ήμουν μεγάλος και τώρα έγινα μωρό, τους είπα. Πήγα μαζί τους. Πολλοί είχαν φορέσει ρόμπες νοσοκόμων. Άντρες ντύθηκαν με γυναικεία φορέματα για να σωθούν. Έκλαιγα από το γέλιο. Στο δρόμο μας σταμάτησαν δύο τανκ. Δεν ήξερα αν θα μας σκότωναν. Ο πόλεμος κάνει τον άνθρωπο ζώο. Το βίωσα. Στο Κάστρο της Λεμεσού μας βρήκαν κάποιοι Ελληνοκύπριοι. Ήταν και ένας φίλος του θείου μου. Μόλις με είδε, άλλαξε η όψη του. Τον θυμάμαι και συγκινούμαι.

Ένας Έλληνας αξιωματικός τούς ζήτησε να κατεβάσουν τα όπλα, που τα είχαν γυρίσει κατά πάνω μας. Στο δρόμο, άκουγα τον κόσμο να λέει "μάνα μου, τι έπαθαν". Ήμασταν οι πρώτοι αιχμάλωτοι που πήραν στο στάδιο ΓΣΟ. Ήταν πολλή ζέστη. Μια Ελληνοκύπρια από το διπλανό σπίτι μάς έφερε πορτοκαλάδα, χαλλούμι και ψωμί. Ακόμα ψάχνω να τη βρω για να την ευχαριστήσω.

Μας έβαζαν να καθόμαστε με τη σειρά. Μας έλεγαν ότι, αν συνέχιζε η Τουρκία, θα μας πυροβολούσαν. Την τρίτη νύχτα, παίχτηκε ένας Τουρκοκύπριος. Είχε ψυχολογικά προβλήματα. Μείναμε 14 μέρες στο ΓΣΟ. Μετά μας πήραν σε ένα σχολείο προς τα Πολεμίδια. Έκανα 100 μέρες αιχμάλωτος.

Στο σχολείο ήλθε ένας Άγγλος. Πηγαίναμε ένας - ένας και του λέγαμε πού θέλαμε να πάμε. Ο θείος μού είπε να ζητήσω να με πάρουν στη Λευκωσία. Έτσι έκανα. Με έβαλαν να υπογράψω. Μας έβαλαν μέσα σε αυτοκίνητα και μας πήραν στην τουρκοκυπριακή συνοικία στη Λευκωσία. Μας μάζεψαν σε ένα σχολείο. Ήλθε ένας στρατιωτικός και μας είπε: "αγωνιστήκατε από εκεί, για να μπορέσει η Τουρκία να έλθει από εδώ". Μας έδωσε πέντε κυπριακές λίρες του καθενός. Ο αδελφός της μητέρας μου με πήρε σπίτι του. Την τρίτη μέρα, ένας φίλος με πήρε να βάλουμε αφίσες εναντίον του πολέμου στους δρόμους. Εκείνη τη νύχτα έμαθα την Επαναστατική Οργάνωση Νεολαίας. Από τότε ξεκίνησα να αγωνίζομαι. Οι γονείς μου ήλθαν αργότερα και μας βρήκαν στη Λευκωσία. Μας έδωσαν σπίτι στη Λάπηθο όπου μείναμε.

Η ΤΜΤ ήθελε να έχουμε άσχημη ζωή για να μπορεί να μας χρησιμοποιεί

Η μητέρα μου έλεγε ότι γεννήθηκα την εποχή που ήλθαν στην Κύπρο τα ελληνικά στρατεύματα. Μεγαλώνοντας άρχισα να καταλαβαίνω ότι το '60 ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά εμείς δεν τη νιώθαμε. Όταν δημιουργείς ένα κράτος, πρέπει να το προσέχεις και όχι να το σκοτώνεις. Η τουρκοκυπριακή πλευρά στήριζε την πολιτική της στο ταξίμ, τη διχοτόμηση και η ελληνοκυπριακή στην ένωση. Οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις έπρεπε να βοηθήσουν την Κυπριακή Δημοκρατία να σταθεί στα πόδια της. Βάλαμε τρεις «αλεπούδες» να φυλάγουν τις όρνιθες και ένα πρωινό τις έφαγαν. Εγώ είμαι υπέρ του να γυρίσουμε πίσω στις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου. Νιώθω πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Κύπρος είναι ο τόπος μου. Η πατρίδα μου επεκτείνεται από την Καρπασία μέχρι την Πάφο, κι από τη Λεμεσό μέχρι την Κερύνεια. Δεν έχει από εκεί και από εδώ.

Στις 14 Ιουνίου 1983 είχα γράψει άρθρο σε τουρκοκυπριακή εφημερίδα λέγοντας πως, αν δημιουργήσουμε ανεξάρτητο κράτος, θα σημαίνει καταστροφή για μας. Ήμουν και είμαι εναντίον. Άκουσα για την ανακήρυξή του όταν σπούδαζα στη Ρωσία και είπα ότι έγινε με την πίεση της χούντας στην Τουρκία. Γιατί το '63, '64, '67 δεν ήλθε η Τουρκία στην Κύπρο; Διότι οι διαμάχες ήταν μεταξύ μας και κανείς δεν είχε δικαίωμα να επεμβαίνει στα κυπριακά σύνορα. Μπόρεσε να έλθει, όταν έριξαν τη νόμιμα εκλεγμένη κυβέρνηση. Πίσω από όλα αυτά ήταν η Αμερική και το ΝΑΤΟ.

Το πρώτο καλοκαίρι των σπουδών μου ήθελα να γυρίσω πίσω στην Κύπρο. Από τη Μόσχα πήγα με τρένο μέχρι τη Βουλγαρία. Με έδιωξαν όταν είδαν ότι είχα δύο διαβατήρια, διότι έβαζαν πάνω στο δικό μας και ένα χαρτί του τουρκικού διαβατηρίου. Πήγα πίσω στην τουρκική πρεσβεία στη Ρωσία και τους ανέφερα το πρόβλημα. Ζήτησα τουρκικό διαβατήριο. Μου αρνήθηκαν. Πήγα στην κυπριακή πρεσβεία. Ένας Ελληνοκύπριος φίλος έφερε το πιστοποιητικό γεννήσεώς μου από την Πάφο. Τελικά, μου έδωσαν κυπριακό διαβατήριο».

ΜΙΛΩ ΚΥΠΡΙΑΚΑ

«Φοιτητής στη Μόσχα έμαθα να μιλώ Κυπριακά. Όταν μιλάς τη γλώσσα του άλλου, επικοινωνείς πιο ουσιαστικά. Η γιαγιά μου δεν ήξερε Τούρκικα, μιλούσε μόνο Ελληνικά. Οι γονείς μου μιλούσαν και τις δύο γλώσσες. Ως εξωτερικός γραμματέας της κυπριακής οργάνωσης στη Μόσχα, ήθελα να μάθω να διαβάζω και να μιλώ Ελληνικά. Σκέφτομαι να πάω κάποιους μήνες στην Ελλάδα, για να τα καλυτερεύσω».

Μπορούμε να ζήσουμε μαζί

«ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ήταν άλλος ένας σταθμός. Έκανα μεγάλο αγώνα υπέρ του "ναι". Πήρα απειλητικά γράμματα, έλεγαν ότι θα με σκοτώσουν. Είμαι υπέρ και μιας άσχημης λύσης, διότι η σημερινή κατάσταση είναι για μένα κατάπαυση του πυρός. Στην τουρκοκυπριακή πλευρά δεν μπορούμε να ζήσουμε. Η πολιτική της Τουρκίας σήμερα είναι γενοκτονία των Τουρκοκυπρίων. Δεν νιώθω καλά να κατοικώ μέσα σε ελληνοκυπριακό σπίτι. Θέλω να γυρίσω σπίτι μου στην Πάφο. Είναι καιρός να ενώσουμε την Κύπρο και να την αγκαλιάσουμε. Είναι δική μας. Δεν έχουμε δικαίωμα να την καταστρέψουμε. Με το άνοιγμα των οδοφραγμάτων αποδείχτηκε ότι μπορούμε να ζούμε μαζί. Το πρόβλημα δεν είναι μεταξύ των ανθρώπων, αλλά των κυβερνήσεων.

Η Κυπριακή Δημοκρατία υπήρχε πολύ πριν από το 1960, που οι Άγγλοι μας έδωσαν την ανεξαρτησία υπό τον έλεγχό τους. Τα 50 αυτά χρόνια τα περάσαμε με προβλήματα. Από εδώ και εμπρός πρέπει να αγκαλιάσουμε όλοι την Κυπριακή Δημοκρατία. Πάνω της να δημιουργήσουμε την ομόσπονδη. Να τα βρούμε μεταξύ μας. Να την πάμε πάρα πέρα, για μια καλύτερη ζωή.

Ιδρύσαμε το Κίνημα Γιασεμί. Παλιά στις αυλές των σπιτιών φύτευαν γιασεμιά. Τη νύχτα μάζευαν οι γυναίκες γιασεμιά, το περνούσαν σε κολιέ και το κρέμαγαν στο λαιμό τους. Κατεβήκαμε στις "εκλογές", για να ακουστεί η φωνή μας, οι απόψεις μας. Σκέφτομαι να ιδρύσω κόμμα, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι μαζί, για να μιλήσουμε για την ιστορία της Κύπρου. Είμαι πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όλοι έχουμε τα ίδια δικαιώματα. Πρέπει να φύγουμε από τη νοοτροπία της εθνικότητας. Δεν με νοιάζει η θρησκεία του καθενός. Αλλά το ποιος είναι».

ΕΛΙΤΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Ο παράδεισός μας «εάλω»- Πώς ν' αντέξουμε τόσο πόνο;

>Περνούσαμε μέσα από τ/κυπριακά χωριά με συνοδεία Οπέδων

Ο τόπος μας δίχως άλλο είναι παράδεισος, σκεφτόταν τις πρώτες δεκαετίες της Δημοκρατίας η παρουσιάστρια Ελίτα Μιχαηλίδου. Μεγαλώνοντας, όμως, ο παράδεισός μας «εάλω». Ατέλειωτο πένθος μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Πάει η Κύπρος. Πώς να το αντέξουμε;

«Γεννήθηκα 16 Απριλίου του 1960, στη Λευκωσία. Πάμε πίσω στα παλιά, είναι σαν φωτογραφική μνήμη - ψηφίδες, αλλά με χρώμα και συναίσθημα. Βρισκόμαστε στο 1963: Οι μεγάλοι σκάβουν χαρακώματα. Ο πατέρας μου είναι εθελοντής στρατιώτης και η γιαγιά μου φοβάται τους Τούρκους. Όλοι φοβόμαστε τους Τούρκους, γιατί ο θείος μου ήταν στρατιώτης στη Μασούρα, αλλά εγώ δεν ξέρω ποιοι είναι ούτε γιατί τους φοβάμαι ακριβώς. Είμαι τριών χρονών και τους φαντάζομαι όλους κουρελιάρηδες. Ένα νηπιαγωγείο πάνω στην πράσινη γραμμή της Λευκωσίας που φοιτούσα και μου άρεσε, με καλογριές, σταματά τη λειτουργία του γιατί "απειλείται" από τους Τούρκους. Σίγουρα θα είναι "κακοί και κατά που φαίνεται και κουρελιάρηδες".

Η Δημοκρατία σημειώνεται στον παράδεισό μας, με εκδρομές, όμορφα ρούχα, γονείς γεμάτους όρεξη για ζωή, ξέγνοιαστα τραγούδια... "το σύννεφο έφερε βροχή" και γενικά, μια κοινωνία που χαίρεται με τη νεοσύστατη ελευθερία της. Ο τόπος μου δίχως άλλο είναι παράδεισος και οι γονείς μου, οι φίλοι τους, ο κόσμος, είναι διαποτισμένοι με χαρά, ενθουσιασμό και ορμή, μια και αυτή η γενιά έδωσε στην Κύπρο τη δημοκρατία της. Μπορούν πια να δουλέψουν ελεύθεροι, να δημιουργήσουν, να ταξιδέψουν, έχουν πρόσβαση σε όνειρα. Σε κάθε εθνική επέτειο πάμε στην παρέλαση και ενώ βαριέμαι αφάνταστα ντρέπομαι να το πω. Οι γονείς μου ενθουσιάζονται ενώ περιμένω υπομονετικά για να μου αγοράσουν παγωτό. Είμαι μικρή, αλλά καταλαβαίνω ότι στην Κύπρο οι άνθρωποι έχουν έντονα συναισθήματα και αγαπούν τον τόπο τους.

Όταν δολοφονείται ο Πολύκαρπος Γιωρκάτσης, ο πατέρας μου λέει ότι δεν πρέπει να το συζητάμε -ούτε καν να το αναφέρουμε- και αρχίζω να υποψιάζομαι ότι σε αυτόν τον παράδεισο κάτι φοβόμαστε. Κατά καιρούς κάνουμε ότι δεν συμβαίνει τίποτα και ύστερα ξανά, φοβόμαστε. Με τις απόπειρες δολοφονίας του Μακαρίου, με τη Χούντα, τους στρατιωτικούς, τις εκρήξεις σε αστυνομικούς σταθμούς, με διαδηλώσεις μαθητών κυρίως στην Αμμόχωστο, το Πολυτεχνείο που ακούμε στο ραδιόφωνο, όλα μαυρόασπρα διαλείμματα τρόμου σε μια εποχή που είμαι ακόμα μικρή, αλλά γνωρίζω την Κύπρο καλά μέσα και έξω. Από τα προσκυνήματα της γιαγιάς, από το ψάρεμα στα περιγιάλια κυρίως της Κερύνειας μαζί με τον παππού μου, με τις εκδρομές σε κάθε αρχαιολογική γωνιά και χωριά, κυρίως όμως από τους ανθρώπους.

Στα πανηγύρια, στις αυλές, κάτω από τις κληματαριές, στους αγρούς με τα κυκλάμινα αρχίζω να λατρεύω κυριολεκτικά τον τόπο μου, να εκτιμώ την απλότητα, την αρχοντιά, τη "θεία τάξη" που επικρατεί σε κάθε νοικοκυριό και ν' αναγνωρίζω πως κάθε περιοχή έχει ένα ιδιότυπο χαρακτήρα διαφορετικό από όλους τους άλλους. Πού και πού για να πάμε στην Κερύνεια, περνούμε μέσα από την απαγορευμένη ζώνη, τα τουρκοκυπριακά χωριά, με συνοδεία Οπέδων. Τα παιδιά στα κλειστά εκείνα απαγορευμένα χωριά σταματούν το παιγνίδι και μας κοιτούν σε όλη τη διάρκεια της διαδρομής. Τελικά υπάρχουν παιδιά, μας κοιτούν όπως τα κοιτούμε εμείς, είναι ντυμένα σε έντονα κυρίως χρώματα, κουρέλια, και μένουν σε χαμόσπιτα. Αισθάνομαι περίεργα. Αυτή τη φορά δεν νιώθω φόβο αλλά ντροπή. Αίσθημα αλλόκοτης ντροπής για τη διαφορετικότητα που ενισχύεται από τις αποστάσεις.

Το 1972 φοιτώ πλέον στο Γυμνάσιο Θηλέων Κύκκου και ένα πρωί, βρίσκουμε στους άσπρους τοίχους τεράστια μπλε ενωτικά συνθήματα. Η διευθύντριά μας, η Ουρανία Κοκκίνου, μας καλεί στο προαύλιο και μας ονομάζει "φιλενάδες των Ελλαδιτών στρατιωτικών". Είμαι 12 χρονών και γίνεται μια διαδήλωση στο αρρένων (ούτε ιδέα να πλησιάζαμε) με συνθήματα "Ελλάς-Κύπρος Ένωσης" και "Γεώργιος Γρίβας Δι-γε-νής", αλλά εγώ εξακολουθώ να διερωτώμαι. Όλοι έχουν καταπιεί τη γλώσσα τους, σε αυτόν εδώ τον παράδεισο "είτε είσαι μαζί με τον Μακάριο είτε είσαι με τη Χούντα", παρόλα αυτά, δεν είναι έτσι τα πράγματα, υπάρχουν άνθρωποι που απλώς δεν ανήκουν πουθενά, αλλά δεν ευνοούν το "καθεστώς του κόλακα" που αναπτύσσεται εφιαλτικά όχι από τον ίδιο τον Μακάριο αλλά από τους "οπαδούς" του. Χτίζεται ένα καθεστώς τρόμου. Αριστεροί και δεξιοί φοβούνται οι μεν τους δε και αυτό, την κατάσταση εκμεταλλεύονται οι παρατρεχάμενοι. Αισθάνομαι - όλοι αισθανόμαστε - μια βαριά σκιά, αλλά μας λένε να μην ανησυχούμε.

Το εμπεδώνω με την εισβολή. Επιστρέφοντας με τις οδηγούς του Προσκοπίου από τη Ρόδο, ζούμε τη δεύτερη εισβολή. Ο πατέρας μου είναι διοικητής Πολιτικής Άμυνας και είμαστε στο αρχηγείο στη Λευκωσία. Οι σφαίρες πέφτουν πάνω στα κεφάλια μας. Βλέπουμε τον Πενταδάκτυλο να καίγεται. Ο αδερφός του θείου μου, 16 χρονών, σκοτώνεται. Σε κάθε σπίτι μετρούμε πόνο. Φεύγουμε νύκτα με σβηστά φώτα γιατί επίκειται - όπως μας είπαν - κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου, περιμένουμε όμως από στιγμή σε στιγμή να μας βοηθήσει η Ελλάδα. Είμαι 14 χρονών και περιμένω να έρθει η Ελλάδα. Είμαστε στο έλεος. Εργάζομαι στον Ερυθρό Σταυρό. Καταγράφω απώλειες. Σπίτια. Περιουσία. Αγνοούμενους. Δίνουμε κονσερβοκούτια. Σε ανθρώπους δίχως βλέμματα. Εκεί και τότε αισθάνομαι να δένομαι για πάντα με τους ανθρώπους της γης μου. Είμαι ο απέναντι. Είμαστε η γη μας.

Φοβόμουν τους Τουρκοκύπριους, τους φανταζόμουν όλους κουρελιάρηδες...

Η Ελλάδα δεν ήρθε ποτέ. Οι μέρες περνούν, δεν επιστρέφει κανείς. Στην τάφρο πλήθος οι μαυροφορημένες γυναίκες κλαίνε ασταμάτητα. Ήταν να τραγουδήσει η Άννα Βίσση (μικρή τότε και άγνωστη) δεν τραγουδά - ο θρήνος σκοτώνει το τραγούδι - η Ουρανία Κοκκίνου υπενθυμίζει ότι οι αρχαίοι Έλληνες έθαβαν με τραγούδια τους νεκρούς τους -, αλλά οι γυναίκες ουρλιάζουν - τι τραγούδι (;). Παγώνουμε. Χάνουμε επαφή με τους φίλους μας, τον τόπο μας, τους εαυτούς μας. Πάνε τα προσκυνήματα στη χαρούμενη γη, πεθυμώ το 5 μίλι (εκεί με έμαθε ο πατέρας μου να κολυμπώ), το γαλάζιο Βαρώσι και τις βόλτες που πηγαίναμε μαζί με τις φίλες μου εκεί, πεθυμώ τα περβολόδεντρα, τη θεία τάξη που γίνεται πένθος, ατέλειωτο πένθος μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα.

Πάει η Κύπρος. Βρισκόμαστε στο 1974 και φοιτώ σε απογευματινό σχολείο, προσφυγικό, μένω πια στη Λεμεσό και οι καθηγητές μου είναι όλοι Βαρωσιώτες, ξεχωρίζουν για το πνεύμα τους και τη δημοκρατική σκέψη τους. Χάνω επαφή με την προγενέστερη ζωή μου, χάνω επαφή με τις φίλες μου, ο παράδεισός μου - ένα κομμάτι μνήμης γκρίζο γεμάτο καμένο Πενταδάκτυλο. Οι άνθρωποι αλλάζουμε. Η Κύπρος πενθεί. Τίποτα σαν πριν. Με ένα πένθος ντυμένο στην ανάπτυξη, στην ύλη, τη χλιδή, με οικογένειες διαλυμένες, με εαυτούς που ευνοούν τους εαυτούς, με συναισθήματα δίχως βάθος, κούφια γη. Οι άνθρωποι είμαστε η κούφια γη».

Θέλησα ελεύθερη τη σκέψη μου

«Πάω για σπουδές στη Γαλλία. Ο Ενίς είναι ο καλύτερος από τους συμφοιτητές μου και ο πιο βοηθητικός αλλά μαθαίνουμε ότι είναι Τούρκος και παγώνουμε. Εκεί και τότε (και μετά το σοκ) καταρρίπτονται μύθοι. Εκεί και τότε διευρύνεται η αντίληψη. Επιστρέφω στην Κύπρο. Υποψιάζομαι ότι ελεύθερος είναι ο άνθρωπος που τον καθιστά έτσι η γνώση και όχι ο φόβος. Η επάρκεια και όχι η ανεπάρκεια. Κάθομαι και διαβάζω ξανά ιστορία. Ποιοι είμαστε, το ρόλο της Εκκλησίας, της Αγγλίας, της Χούντας, της Ελλάδας, των πολιτικών, των παρατρεχάμενων, την καταβολή μας ως νησί και ως δημοκρατία και ως γη. Κυρίως ως γη. Μαθαίνω για τους δεξιούς - για τους αριστερούς. Αν δεν μπορούσα να κυκλοφορήσω ελεύθερη στον τόπο μου, θέλησα να είμαι ελεύθερη στη σκέψη μου. Όχι με τον τρόπο της κατήχησης».

Δεν υπάρχει επιστροφή...

«ΑΝΟΙΓΟΥΝ τα οδοφράγματα. Δεύτερη μέρα και τρέχω να προσκυνήσω. Τις μνήμες μου. Τον παράδεισό μου. Μπαίνω στη δημοσιογραφία και κάνω εκπομπές με τη Ζεβκιούλ. Μαθαίνω και για τους Τουρκοκύπριους αγνοούμενους. Για τον φανατισμό, για τα λάθη που κάναμε εκατέρωθεν. Μου μιλούν η Κανακά (εγκλωβισμένη, που πληγώθηκε πιο πολύ από τους Τουρκοκύπριους αντί από τους εποίκους) και η ζωντανή ηρωίδα, η Χαρίτα Μάντολες (που την έσωσε ένας Τουρκοκύπριος) μπαίνω - βγαίνω - συγκλονίζομαι. Με τα ψέματα των μαυρόασπρων ανθρώπων (πολιτικών - όχι όλων - αλλά των περισσοτέρων) και με τις αλήθειες των ανθρώπων, με την καρδιά (που δεν έχει εθνικότητα) και το φανατισμό (που επίσης δεν έχει ταυτότητα). Ξέρω ότι δεν υπάρχει επιστροφή, ότι υπήρξαμε αδαείς και ότι ζήσαμε το τέλος ενός κόσμου, ότι η Κύπρος ποτέ ξανά δεν θα είναι η ίδια. Και ότι ο παράδεισός μας "εάλω". Πώς να το αντέξουμε;

Αισθάνομαι ευθύνη. Λατρεύω τον τόπο μου, αλλά πώς να τον κρατήσω; Τη χρωματιστή μου γη, θάλασσες ανάλογα το φως, το ίδιο το φως, το Βουφαβέντο, ψηφίδες χρωματιστές, αυτό που ήμασταν. Να πάμε πάρα κάτω. Άραγε, ακόμα είμαστε»;